

Amb una vehemència inesperada, els habitants dels Estats Units debaten durant aquesta campanya electoral les excessives diferències salarials entre els rics, que se situen al capdavant, i la classe mitjana, que lluita contra la recessió. Un dels portaveus d'aquest debat és el politòleg Francis Fukuyama. Es va fer famós amb l'assaig *La fi de la Història*. Aquest text filosòfico-polític elogiava el capitalisme democràtic com a punt final de tot desenvolupament social. Actualment, Fukuyama considera que la reforma de l'estat de les nacions industrials occidentals imperant és una amenaça, i reclama una reorientació de la política.

—**Professor, després de la caiguda de la Unió Soviètica declaràveu la democràcia occidental liberal com a únic ordre social que havia sobreviscut. Ara us fa por que el capitalisme i la globalització puguin destruir la democràcia. Expliqueu-nos aquest canvi.**

—Compte amb els conceptes. Encara no hi ha cap alternativa al capitalisme. Allò que ara m'ocupa és la cerca d'un creixement econòmic més equitatiu. Els nostres models socials occidentals es deriven de l'erosió de la classe mitjana, que es troba sota una forta pressió. Els avanços tecnològics, per exemple, han fet que moltes de les feines de la classe mitjana siguin sobrerres.

—**Per això els països occidentals com els Estats Units i la Gran Bretanya han propagat la societat de serveis?**

—Precisament per això ens hem tornat a crear problemes. Ens pensàvem que podríem dominar la globalització. Una globalització en què en comptes de produir oferiríem serveis. Hem oblidat completament que el socialisme no va tenir importància als Estats Units perquè cada vegada era més gran el nombre de persones que es podien introduir en la classe mitjana emergent. Però ara açò ja no funciona perquè aquestes persones han treballat en indústries que hem deixat en mans de països com la Xina.

—**Aquells que encara tenen una feina de classe mitjana no guanyen més que guanyaven fa trenta anys en termes reals. Ara la disparitat de sous és més evident que mai. Quines repercussions pot tenir tot açò en la convivència a la nostra societat?**

“Si la crisi no deriva cap a un alçament de l'esquerra, què passarà?”

El politòleg americà Francis Fukuyama, abans precursor del neoconservadorisme, pensa que els excessos del capitalisme i la globalització fan perillar la democràcia occidental.



—És molt fàcil: és perjudicial per a la democràcia. Si els sous s'assignaren fins a cert punt equitativament, els ciutadans confiarien més entre ells i no hi hauria cap petita elit que gaudira d'una entrada privilegiada a la política, de manera que poguera imposar els seus interessos...

— **...cosa que a la llarga fa desaparèixer la democràcia.**

—Exacte, una democràcia sense una classe mitjana forta tendeix cap al populisme, tendeix a crear conflictes, no pot decidir de manera raonable què correspon a cadascú, es bloca. Als Estats Units ja experimentem un retorn al populisme, curiosament a la part dreta de l'espectre polític. Quan preguntes als membres del moviment radical Tea Party què pensen del govern, mostren uns sentiments ben clars: l'odien. Se senten abandonats per l'elit. Els estudis demostren que ara per ara és molt més fàcil que hi haja alçaments socials a Europa que no als Estats Units. El somni americà, és a dir, passar de rentar plats en un restaurant a ser milionari, és precisament això, un somni.

—**És per això que la justícia social s'ha convertit en el tema electoral dominant?**

—El problema és que als Estats Units, al qui aborda aquests problemes li endinyen de seguida l'etiqueta de defensor de la lluita de classes. El president Barack Obama ja se'n deu haver adonat. Al discurs de l'estat de la nació va exigir impostos alts per als rics i immediatament el van titllar de "socialista europeu". Per això és tan difícil de formar un moviment d'esquerreres fort. Fins ara només s'ha aconseguit una vegada en la història dels Estats Units, després de la crisi mundial de principi dels anys 30.

—**Mentre hi ha vida, hi ha esperança. La crisi financera recent s'ha comparat moltes vegades amb aquella crisi mundial.**

—Però on és l'alçament de l'esquerre? Aquesta crisi financera mundial va començar a Wall Street. Va ser possible perquè es va suprimir sistemàticament el control del mercat financer, tal com havien afavorit les ideologies de dretes dels Estats Units d'una manera continuada. La crisi financera ha tingut un efecte devastador per a la gent del carrer, mentre que els treballadors dels sectors financers n'han sortit benefi-

ciats, gràcies a l'ajuda de l'estat. Si tot açò no deriva cap a un alçament de l'esquerre, què passarà? Esperava trobar-me alguna cosa similar a un Tea Party de l'esquerre.

—**El moviment Occupy Wall Street podria ser-ne un exemple?**

—I ara! No crec que siga seriós, aquest moviment. En gran part són la mateixa gent que ja al 1999 van protestar a Seattle contra l'Organització Mundial de Comerç. Es tracta d'anticapitalistes sense cap mena d'idees noves.

—**Què ha impedit, doncs, la mobilització d'una nova esquerra?**

—El Banc Central dels Estats Units i el Ministeri de Finances han intervingut en les decisions preses en la recent crisi financera i no han deixat que es produïra l'aberració dels anys 30, quan més del 20 % dels habitants dels Estats Units s'havien quedat sense feina. Llavors el president Franklin D. Roosevelt va poder escindir els grans bancs i ningú no s'atreu a protestar, perquè l'estat de pobresa era molt greu. Crec que ara s'hauria de tornar a dividir el Goldman Sachs, el Citigroup o el Bank of America perquè el sector financer es restablira. Haurien de dividir-se en petites unitats que després pogueren tornar a entrar en fallida per culpa dels economistes tan dolents que hi ha. Ja no serien mai més "massa grans per a fallar", cosa que els feia sagrats. Per desgràcia, encara no s'ha fet un pas tan arriscat.

—**El president Obama no té prou força per a imposar-se?**

—El president Obama va tenir-ne una gran oportunitat al principi de la crisi, fins i tot quan el *Newsweek* va publicar el titular "Ara som tots socialistes". Llavors hauria pogut nacionalitzar els grans bancs i comprar-los per parts. Però la visió del món del seu govern en aquell temps ja era marcada en gran mesura per les demandes de Wall Street.

—**Dit d'una altra manera, que Obama i el seu conseller principal com a ministre de Finances, Timothy Geithner —que havia estat una personalitat dins el Banc Central—, formen part precisament d'un percentatge contra el qual s'adrecen les protestes avui.**

—És clar que formen part d'aquest percentatge, i els seus amics també. El cap de Goldman Sachs, Lloyd Blankfein, es va assessorar milers de

vegades amb Geithner durant la crisi financera. Tot açò encara influeix avui dia els debats a la Casa Blanca.

—**Voleu dir seriosament que els republicans són menys favorables a Wall Street?**

—De cap manera. Wall Street ja té els conservadors a la butxaca. Però la pregunta més important és, per què ara els votants que no són tan rics també voten la dreta, encara que a la dreta tant li facen els seus interessos? La resposta potser la trobaríem en la ideologia contra l'estat que ha arrelat al llarg de la història dels Estats Units. Molts votants només volen que els republicans s'encaren amb l'elit. Per això els voten, fins i tot quan d'aquesta manera ajuden l'elit econòmica.

—**Per què no pot arribar a aquesta gent frustrada, el president Obama?**

—Perquè no pot oferir cap visió per a un nou ordre econòmic. Obama només parla d'una tornada al clàssic estat de benestar de l'esquerre, com si encara visquérem als anys 70. Que si més participació de l'estat, que si més sindicats, que si la globalització és dolenta...

—**Aleshores què hauria de fer?**

—El model econòmic alemany podria servir d'exemple per a Amèrica. Alemanya ha pogut portar a terme una producció dins el país que la resta del món vol comprar. D'aquesta manera, té la classe mitjana més protegida que nosaltres.

—**El programa de Gerhard Schröder del 2010 hauria de ser un model per a l'esquerre dels Estats Units?**

—Els socialdemòcrates alemanys han fet que el mercat laboral siga més flexible i l'estat social, més competitiu. El mantra "més intervenció de l'estat" ja no existeix a Alemanya. Es tracta d'un resultat, i el fet que açò no haja passat a Itàlia o a França és una de les causes per les quals patim la crisi de l'euro.

—**La creació d'una nova forma de proteccionisme també forma part de la protecció de la classe mitjana?**

—Occident mai no hauria permès que la Xina fora el banc de treball mundial. Els xinesos han sabut jugar molt bé les seues cartes enfront dels països occidentals, i d'aquesta manera han salvaguardat favorablement la seua tecnologia. Els països pensaven: "Si vull guanyar una mica més he d'establir



Dalt, desocupats dels Estats Units busquen feina: “El model econòmic d’Alemanya podria servir d’exemple”, diu Fukuyama. Baix, el president Obama en una conferència a Las Vegas sobre la crisi immobiliària l’any passat: “L’han titllat de socialista europeu”, en comenta el polític.

relacions comercials amb ells, encara que em donen gat per llebre i em furten les innovacions.” Amb la Xina, no ens hi hauríem d’haver comportat d’una manera tan covarda.

—Encara es pot capgirar aquesta tendència?

—Els Estats Units, si més no, ja han fet tard. Ja fa temps que les indústries manufactureres més importants són a les mans dels xinesos.

—Els polítics europeus també semblen impotents davant la crisi d’endeutament. Els polítics de les democràcies occidentals encara poden assenyalar o dictaminar el camí als mercats financers forts?

—El fet que la gestió política s’haja tornat tan difícil no es deu solament als mercats financers. Totes les democràcies modernes tenen greus punts febles. Cada grup d’interessats imposa les seues peticions sense cap mirament. Mi-

rem Grècia: els farmacèutics, els metges o els arquitectes van poder-hi fixar els preus i van cobrar molt. Però alhora defugien els impostos, cosa que havia de derivar cap a una fallida estatal.

—Ara els tecnòcrates i els assessors, que han estat nomenats sense cap mena de votació, han de renovar el sistema de deutes. Encara és democràtic?

—Em jugueu el que vulgueu que Grècia abandonarà prompte la zona euro. El poble grec percebrà cada intromissió com una imposició d’una política que no volen. O és que realment es pensen que els grecs es tornaran de cop i volta com els alemanys?

—Europa podrà continuar essent democràtica en l’intent desesperat de salvar l’euro?

—Que ho ha estat mai? Les elits sempre han determinat el procés d’unificació d’Europa. La millor prova que

tenim és que cada vegada que un país rebutja plans d’unificació en un referèndum...

—... la votació es torna a repetir.

—Exacte. Les elits de la Unió Europea deien als ciutadans rebels: “Espereu, sembla que no ho heu entès bé. Ho tornarem a votar fins que ho compregueu.” Pràcticament a tots els països europeus hi ha avui importants partits-protesta de dretes, des d’Hongria fins a Noruega. Són contraris a la Unió Europea, als immigrants, a l’elit europea, i han triomfat perquè molts votants han perdut la confiança en els polítics.

—D’una altra banda, sembla que els sistemes autoritaris cada vegada són més populars. Quan els empresaris europeus viatgen per la Xina tenen tantes ganes de tornar-hi per la rapidesa amb què s’hi adopten els acords.

—Els empresaris dels Estats Units també ho diuen. És clar que es queden impressionats quan veuen com en poc temps es tanquen els compromisos d’enormes projectes d’inversió a Pequín. Sobretot perquè els polítics d’Europa i dels Estats Units ja són incapaços de prendre decisions d’aquesta mena.

—Aleshores el model autoritari xinès també és un nou exemple a escala mundial, cosa que fonamentalment contradia la vostra tesi del gran èxit d’exportació de la democràcia occidental, que exposeu a *La fi de la Història*.

—Proteste. El model de la Xina no serveix com a exemple a escala mundial. El nostre sistema occidental presenta febleses evidents, però el sistema xinès tampoc no funciona. És extremadament injust i immoral. Els ciutadans poden perdre-ho tot en un segon sense poder fer-hi res. La corrupció hi és omnipresent. A la Xina ja esclaten protestes a tot arreu...

—...que fan que el govern revisca la por d’una primavera xinesa.

—Tan prompte com el creixement econòmic comence a paraitzar-se, la frustració esclatarà. La democràcia occidental encara és l’únic model que ha tingut èxit, malgrat els punts febles.

Martin H. Simon

© Der Spiegel

Traducció d’Adel Abugren